

SAVAŞ PROPAGANDASINDA UYGULANAN SEMANTİK ŞİDDET ÜZERİNE

Svitlana NESTEROVA*

ÖZ

Çalışmada propagandada uygulanan “sözleri çarpıtma ve tahrip etme” tekniği “semantik şiddet” kavramıyla açıklanmaya çalışılmaktadır. Semantik şiddet, öncelikle dilsel yapılara uygulanan şiddettir; kavramların geleneksel anlamlarına, tanımlarına, çağrışımlarına ve semantik bağlamlarına yönelik yapılan değişikliktir. Araştırmada göstergebilimsel ve semantik analiz teknikleri temelinde semantik şiddet uygulamasının mekanizması, koşulları ve türleri incelenmektedir. Bu doğrultuda Rusya-Ukrayna çatışması esnasında kullanılan ve çok kısa zaman içinde iki dost halkın birbirine düşman duruma gelmesinde rolü olan ifadelerin analizi yapılmaktadır. Değerlendirmede, semantik şiddet uygulamasının dilin en temel olan anlamlandırma ve iletişim sağlama fonksiyonlarını zorlaştırdığına ve toplumsal yaşam üzerinde olumsuz etki yarattığına vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Semantik Şiddet, Propaganda, Gösterge, Dil, Savaş, Söylem

ON SEMANTIC VIOLENCE APPLIED IN THE WAR PROPAGANDA

ABSTRACT

The study aims to explain the technique of distorting and destroying the words, applied in propaganda, by the concept of semantic violence. Semantic violence is violence against language structures, in which traditional and generally accepted meanings, definitions, associations, and semantic contexts of concepts are subject to change. The research examines the mechanism, conditions and types of semantic violence using semiotic and semantic analysis techniques. For this purpose, we analyze a number of expressions used during the Russian-Ukrainian conflict, which influenced the sharp increase in hostility between two friendly nations. In the results, we point out that the practice of semantic violence impedes the basic functions of language such as cognition and communication, and thus negatively affects social life.

Keywords: Semantic Violence, Propaganda, Sign, Language, War, Discourse

* Dr. Öğretim Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), <http://flsfdergisi.com/>
2018 Güz/Autumn, sayı/issue: 26, s./pp.: 161-180.
ISSN 2618-5784

Makalenin geliş tarihi: 30.09.2018
Makalenin kabul tarihi: 22.11.2018

Giriş

Bir milletin, bir devletin savaşa katılmasını meşrulaştıran veya mecbur kılan bazı gerekçeler mevcuttur mutlaka. Ne var ki, bir devletin resmi olarak savaş ilan etmesi vatandaşların çatışmalarına çekinmeden katılmasını ve başka insanlara karşı silahı doğrultup ateş açmasını sağlamak için yeterli bir sebep oluşturmaz. Hemen hemen bütün kültürlerde inanç açısından en büyük günah, hukuk açısından en ağır suç olarak nitelendirilen öldürme eylemini gerçekleştirmek için daha etkin içsel bir güdülenmeye ihtiyaç vardır. Savaş, aklımızda düşman simgesinin yaratılmasıyla ve onu öldürmek isteğimizle başlar. Tetiklerin çekilmesi peşi sıra gelir.¹ Bu açıdan bakıldığında, savaşı fiilen başlatan silahların değil, sözlerin olduğu söylenebilir. Birçok savaşta ortalığı birden saran düşmanlığın, kinin ve saldırganlığın; siyasi söylemle ve halklar üzerinde ustalıkla ve planlı biçimde yapılan propaganda aracılığıyla yayıldığı görülmektedir. Toplumsal retoriği belirleyebilme gücüne sahip olanlar, dili kendi amaçları doğrultusunda araç olarak kullanır. Bu şekilde propaganda²; insanların fikirlerini, duygularını ve eylemlerini yönlendirmek üzere geliştirilen çeşitli teknikler aracılığıyla düşman imajının oluşturulmasını sağlamaktadır. Sözün etkisi veya hatta büyüğü o kadar büyük ki, dinî buyruklara, ahlaki kurallara, hukukî yasaklara ve hatta içgüdülere üstün gelmektedir.

Bu çalışmada, propagandada sıkça uygulanan “sözleri çarpıtma ve tahrip etme” tekniği, önerdiğimiz “semantik şiddet” kavramıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Semantik şiddet, öncelikle kavramlara uygulanan şiddettir; kavramların geleneksel anlamlarına, tanımlarına, çağrışımlarına ve semantik bağlamlarına yönelik yapılan değişikliktir. Semantik şiddet, fiziki şiddeti tetikleme veya meşrulaştırma sürecinin sadece bir aşaması olduğu için, söz konusu kavramın analizine başlamadan önce, genel olarak onun bu süreçte nasıl bir yer aldığını görmek önem taşımaktadır.

Semantik şiddetin, özellikle düşmanı ötekileştirmeye yönelik çeşitli terör tekniklerinde kullanıldığını izlemek mümkündür. Bunlar arasında, başta bazı birey veya insan gruplarını şeytanlaştırma, insansızlaştırma

¹ Sam Keen, *Face of the Enemy- Reflections of the Hostile Imagination*, HarperSanFrancisco Pub., NY, 1988, s. 10.

² “Propaganda, önem taşıyan sembollerin manipülasyonu yoluyla kolektif tutumların yönetimidir.” Harold D. Lasswell, *The Theory of Political Propaganda*, *The American Political Science Review*, Vol. 21, No. 3 (Aug., 1927), s. 627.

(dehumanisation), nötrleştirme veya şeyleştirme gibi teknikler yer almaktadır. Bu tür teknikler, genel olarak bir grubun üyelerinin diğer bir grubun üyelerini insandan daha aşağıda, hatta insan türü dışında bir yaratık olarak görmesini sağlar.³ Bu teknikler, genellikle şiddeti meşrulaştırmak, insanların vahşet ve zulme karşı duyarlılığını körleştirmek, iktidarın hedefleri doğrultusunda gerginlik ve karşılıklı nefret, kin ve öç alma gibi kalıcı hislerin uyandırılmasına hizmet eder. Yukarıda bahsedilen tüm teknikler, tehdit ve şiddet dilini kullanır ve dilsel düzlemde başlar. Ancak ötekileştirmenin ilk semantik düzlemde gerçekleştiğini tespit etmek mümkündür. Ötekileştirmenin, ilk ve kuşkusuz en önemli aşaması semantik düzlemde ortaya çıkmaktadır.

İnsanların savaşı onaylaması sürecinde başkalarını ötekileştirme meselesi kuşkusuz ancak birçok sosyal bilimin -siyaset, hukuk, sosyal psikoloji, sosyoloji, iletişim gibi bilimlerin- ortak katkılarıyla tam olarak anlaşılabilir. Bu araştırmada, söz konusu karmaşık sürecin ancak bir aşaması olan çatışma ve savaş sırasında toplumsal diskurda meydana gelen değişiklikler ele alınmaktadır. Özellikle, sözcükler ile ifade ettikleri anlamlar arasındaki ilişkileri düzenleyen semantik düzlemde gerçekleşen çarpıtmalara ve dönüştürmelere dikkat çekmek için, söz konusu olguyu “semantik şiddet” terimi ile kavramlaştırmayı ve açıklamayı amaçlıyoruz. Bu doğrultuda, dile ve kelimelere yapılan müdahalenin teknik özellikleri incelenecek ve “semantik şiddetin” toplumsal yaşam üzerinde yarattığı etkilerin felsefi değerlendirmesi yapılacaktır.

“Semantik şiddet” uygulamasının mekanizmasını ve koşullarını araştırmak üzere, özelde Ukrayna-Rusya çatışması esnasında kullanılan ve çok kısa zaman içinde tüm tarihsel geçmişe, ortak değerlere ve yakınlığa rağmen iki dost halkın birbirine düşman durumuna gelmesine neden olan ifadelerin analizi yapılacaktır. Çalışmada, özellikle sosyal medyada kullanılan ifadeler analiz edilmektedir. “Hibrid” savaş (diffused war) olarak nitelendirilen çağdaş savaşlarda, resmi haber ve televizyon kanallarında aktarılan taraflı söylemin yanı sıra sosyal medyada kışkırtıcı ve yönlendirici söylemin yayıldığını izlemekteyiz.⁴ Sosyal medya, adeta savaşın sanal cephesine dönüşmüştür. Sosyal medya paylaşımlarının

³ Arlene Audergon, *The War Hotel: Psychological Dynamics in Violent Conflict*, Whurr Publishers, London, 2005, s. 84-102. Hans Sherrer, *Dehumanization Is Not an Option*, The Justice Institute Pub., Seattle, 2008, s. 38.

⁴ Andrew Hoskins & Ben O’Loughlin, *War and Media, The Emergence of Diffused War*, Polity Press, Cambridge, 2014, p. 18.

sözde “halkın sesi”, “tanık ifadesi” olarak konumlandırılması ise, içeriklerine samimiyet ve güvenilirlik özellikleri eklendiği halde, paylaşımların fiilen anonim ve dolayısıyla sorumluluktan bağımsık olması onların sansürlenmesini zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı, cesur ve en çarpıcı dil tahribatı örneklerini burada izlemek mümkündür. İncelediğim tüm yeni sözcük örnekleri, 2014 yılından itibaren devam eden Ukrayna-Rusya çatışması bağlamında gerçekleşen tartışmalarda, her iki tarafın geliştirdiği ve resmi olmayan “sub-language” veya *sleng* içinde (hem Rusçada, hem de Ukraynacada) artık kalıcı hale gelen sözcüklerdir.

Kuramsal Çerçeve ve Metot

Araştırmamızda, temelde yapısalcı kuramın varsayımlarına dayanılarak göstergebilimsel ve semantik analiz teknikleri uygulanmaktadır. Bu yaklaşım anlamı ortaya çıkaran alt birimler arasındaki ilişkileri inceleme fırsatı sunmaktadır. Büyük ölçüde Saussure’ün fikirlerini temel alan yapısalcı kuram, *söz* (dilin somut uygulanması) ile *dil* (dil dizgesi) arasında ayırım yaparak, dil dizgesinin dilsel göstergelerden oluştuğunu belirtmektedir. Buna göre, sözcükler bir şeye işaret ettikleri için birer göstergedirler. Gösterge, gösteren (işitsel imge) ve gösterilen (kavram, düşünsel tasavvur) olmak üzere iki temel unsurdan oluşmaktadır.⁵ Saussure, gösteren ile gösterilen arasındaki bağıntının keyfi olduğunu varsaymakla birlikte, dilin toplumsal yapı aracılığıyla kabul edilmesi gereken anlaşma ve uzlaşmalar bütünü olduğunu ortaya koymaktadır.⁶ Söz konusu varsayımlar, sözcükler ile temsil ettikleri anlamlar arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişiklikleri incelemek için elverişli olmaktadır.

Bununla birlikte, araştırmamız, dilin dış gerçeklikten bağımsız, kendi iç kurallarına göre işleyen bir yapı olduğunu varsayan yapısalcılığın ilk dönem tezleriyle sınırlı kalmadan; dili daha geniş toplumsal ilişkiler bağlamında ele alan post-yapısalcı görüşlerden de faydalanmaktadır. Bu bağlamda, özellikle söylem ile iktidar ilişkileri temelinde toplumsal söylem ve kavramların tarihsel süreç içerisinde uğradıkları dönüşümleri ve kelimeler ile nesnelere arasında nasıl bir bağ kurulduğunu tartışan

⁵ Ferdinand de Saussure, *Course in General Linguistics*, Translated by Wade Baskin, m S9(6), McGraw-Hill Book Company, New York, 1966, pp., 65-67; Barthes, R., *Göstergebilimsel Serüven*, Çev. M.Rifat-S.Rifat, YKY, İstanbul, 2009, s. 44-58.

⁶ Ferdinand de Saussure, *Course in General Linguistics*, pp. 77-78.

Foucault'nun çalışmaları, araştırmamız için ışık tutmaktadır. Foucault'nun ifade ettiği gibi, “Şüphesiz söylemler işaretlerden oluşur, fakat söylemin yaptığı şey, şeyleri göstermek için bu işaretleri kullanmaktan daha fazla bir şeydir.”⁷

Araştırmamızın önemli teorik dayanağını Derrida'nın ortaya attığı tezler oluşturmaktadır. Derrida'ya göre, göstergeler, zamansal bir süreçte oluştuğu için tarih boyunca edindiği çelişkileri hep içinde barındırmaktadır. Gösterge, her zaman kendi dışındaki bir şeye göndermede bulunduğu için hem özdeşlik hem de farklılık içerir. Bu anlamda, Derrida, dilsel göstergenin anlamının, tamamlanamaz oluşuna, çokluğuna, muğlaklığına ve değişkenliğine vurgu yapmaktadır.⁸ Özellikle, onun geliştirdiği yapıbozum tekniği, bir dilsel yapı içinde mevcut içkin karmaşıklar ve karşıtlıkları tespit etmeyi ve anlam alt katmanlarını ortaya çıkarmayı denediği için, “semantik şiddet” olgusuna zemin sağlayan dilsel özelliklerini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Hatta Derrida'nın, “différence”-“différance”⁹ kavramı üzerinde yaptığı oynamayı bir tür “semantik şiddet” örneği olarak ele almak mümkündür.

Yukarıda adı geçen kuramcılarının fikirlerine dayanarak, araştırmamızın temel aldığı tezleri özetleyebiliriz. Dil bir göstergeler sistemidir. Dil ileriki yaşamsal uygulamaları optimize etmek amacıyla deneyimlerimizi temsil etme, kaydetme ve organize etmenin yoludur. Ancak dil, söz konusu alanların temsilinde, kendi işleyiş prensiplerine göre bazen basitleştirir ve genelleştirir, bazen de ayrıştırma ve özdeşleştirme gibi işlemleriyle gerçeği çarpıtır, nesnelere ve olaylar arasındaki ilişkileri kendince düzenleyerek yeniden üretir. Bu durumda, dilsel semboller gerçekliğe göndermede bulunmak, gerçekliği anlaşılır kılıp insana yaklaştırmak gibi işlevleri yerine getirmek yerine, gerçekliğin yerine geçen yapay ve sanal temsil kopyası ortaya koyarlar. İnsan, büyük ölçüde nesnel gerçeklikte değil, dilde ifade edilen ve ikamet eden anlamlar dünyası içerisinde yaşamaktadır.

Dil, sadece iletişimin aracı değil, aynı zamanda iletişimin ürünüdür ve bir dizi faktörün etkisiyle gelişmekte ve değişmektedir. Dilin gelişimini etkileyen öğeler olarak, biri “merkezcil”, diğeri “merkezkaç” olmak üzere

⁷ Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, Çev. Veli Urhan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011, s. 63.

⁸ Jacques Derrida, *Writing and Difference*, Translated by Alan Bass, Routledge, London and New York, 2001, pp. 258-263.

⁹ Jacques Derrida, *Différance*, “Marjins of Philosophy”, translated by Alan Bass, The University of Chicago Press, Chicago, 1962, p. 3, vd. 7-10.

iki dinamik güç belirlemek mümkündür. Bir yandan, işaretler sistemi olarak dil (Saussure’cü terimiyle “Langue”) oldukça durağan ve muhafazakar olmak zorundadır. Dil, bu anlamda topluma kendisini dayatır; çünkü her zaman bir önceki çağın kalıtı olarak karşımıza çıkar. Böylece dil, hem eş zamanlı hem de art zamanlı olarak toplum içi iletişimi ve anlaşılabilirliği sağlayabilir. Diğer yandan, dil aynı zamanda durmadan gelişen toplumsal gerçekliği yansıtmak ve artan bilgi yükünün ihtiyaçlarını karşılamak için gelişmelidir. Söz konusu bu iki diyalektik eğilim, dili işlevsel bir dengede tutar; değişimlerin kavranabilir ve kabul edilebilir bir hızla gerçekleşmesini sağlar. Fakat değişikliklerin kapsamı ve hızı arttıkça, toplumsal uzlaşımında ve dolayısıyla toplumsal ilişkilerde sorunların yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Bu tezin tersinin de geçerli olduğu açıktır: toplumsal değişimler yeni söylemleri beraberinde getirir; her devrim bir nevi dil devrimine yol açmaktadır.

Sembolik temsiller olarak kelimeler, dış dünyamızı -nesnel gerçekliği- yansıtarak betimlemeye yardımcı oldukları gibi, insanın öznel gerçekliğini -iç dünyasını- dışa vurmasına da hizmet etmektedir. Bu şekilde dil, her iki dünyayı da bir araya getirerek yaşamsal pratik esnasında düşünce ve duyguların dış dünyaya yansımalarını kolayca gerçekleştirmektedir.

Ukrayna-Rusya Çatışmasında “Semantik Şiddet” Örneklerinin Analizi

Semantik şiddeti, genel kullanımda bulunan kavramların anlamlarının siyasi amaçlar doğrultusunda çarpıtılması olarak tanımladık. Göstergibilimsel bir yaklaşımla konuya baktığımızda, gösteren ile gösterilen, ses (imaj) ile onun göndermede bulunduğu anlam arasında yeni yapılanmalar söz konusudur. Nesnelere ile isimler arasındaki ilişkiler değişmediği halde, isim ile onun temsil ettiği kavram arasındaki bağlantılara müdahale edilir ve isme yeni bir anlam veya çağrışım yüklenir. Başka bir deyişle, isimlerin anlamı, tanımı, belirleyici özellikleri ve vurguları değişmektedir.

Kelimelerin ses öğelerine veya temsil ettiği anlamlara yönelik müdahaleler keyfi ve rastlantısal olarak yapılmaz. İnsanların algılarını ve tutumlarını belirli yönde değiştirmek için uygulanan semantik şiddet; değerler sistemi, tarihsel hafıza, yaşamsal pratikler ve yaygın beklentiler gibi bilgi ve ilgi alanları zeminine dayanmaktadır. Tespitlerimize göre,

çarpıtılmış kelimelerin, etkileyici ve kalıcı olması yanında kullanımda da kabul görmesi için aşağıdaki şartlardan en azından birinin yerine getirilmesi gerekir. Bunlar:

- gerçeklik payını içermelidir;
- güncel istek ve duygulara uymalıdır;
- görsel veya fonetik benzetmeye dayanmalı;
- genel geçerli değerlere, ön kabullere veya yaygın pratiklere dayanmalı;
- temel korkular/umutlar veya kötülük/iyilik imgelerine dayanmalıdır.

Semantik şiddet yukarıda sıralanan hususları malzeme olarak kullanmakla birlikte, son safhada bunların içeriğine de tahrip edici etki yapmaktadır.

Semantik dönüşümlere uğramış kelime, deyim ve ifadelerin analizi sonucunda, değişikliğe uğrayan dilsel unsurlara göre semantik şiddetin üç farklı türü tespit edilmiştir. Buna göre, değişiklikler: ya gösterenin (ses) bünyesinde, ya gösterilen (anlam) düzleminde, ya da gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkilerde meydana gelmektedir.

Semantik Şiddetin Birinci Türü: Gösterende Yapılan Değişiklikler

a) Küçümseyici kısaltmalar:

Örnekler: Ukraynalı (original telafuzuyla “ukryayinets”) → “Ukr”¹⁰
Ruslar (original telafuzuyla “russkiye”) → “Rusnya”

b) Fonetik bozunum ve sentezleme:

Örnekler: Russian + Faşizm → “Raşizm”
Meydan + Down (sendromu) → “Maydaun”
Gay (eşcinsel) + Avrupa → “Gayropa”¹¹

Bu tür uygulamalarda, hedef kavramının fonetiğinde sadece bir veya iki harf değiştirilmektedir. Ancak yapılan değişiklik neticesinde, hedef kavramına olumsuz çağrışım uyandırmak üzere başka bir kavramın anlamı ilave edilmektedir. Örneğin, Faşizm kelimesinin sadece ilk harfinin değişmesiyle, Rusya’nın bu ideoloji ile özdeşleştirilmesi sağlanmaktadır. Benzer bir şekilde türetilmiş “Maydaun” sözcüğü,

¹⁰ Kullanım örneklerine buradan ulaşılabilir:
<https://peremogi.livejournal.com/28060464.html>,
<https://twitter.com/valerushka74/status/901182782973632512>.

¹¹ Kullanım örneklerine buradan ulaşılabilir:
<https://inosmi.ru/politic/20170502/239254144.html>,
<https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1417848>,
https://pikabu.ru/story/geyropa_2260499.

Ukrayna'nın başkenti Kiev'in ana meydanında yapılan protestoları (Maydan Hareketi) itibarsızlaştırmak için katılımcılara “zihinsel özür” sıfatını eklemektedir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin geliştirdiği değerlerin Rusya'nın geleneksel aile anlayışıyla uyuşmadığını göstermek ve Ukrayna halkını, Avrupa lehine tutumdan caydırmak için Avrupa (Rusça telaffuzuyla “Yevropa”) kelimesi yerine “Geyropa” kullanılmıştır. Görüldüğü gibi, anlam kayması farklı bir çağrışım uyandıracak fonetik benzerliklere dayanmaktadır. Kaynaştırılan kavramların sesli uyumu, onların sözde içsel birliği konusundaki iddiayı daha da inanılır kılmaktadır.

Bazı durumlarda, yukarıda açıklanan iki semantik müdahale şekli bir arada görmek mümkündür. Örneğin, Ukraynalılara atıfta kullanılan “Ukr” kısaltması, fonetik benzerliğe dayanarak Tolkien'in romanlarında vahşi, gaddar, ilkel, tüm özgür halkların düşmanı anlamına gelen “Ork” kelimesine dönüştürülmüştür:

Ukraynalı → “Ukr” → “Ork”.¹²

2. Semantik Şiddetin İkinci Türü: Gösteren ile Gösterilen İlişisindeki Değişiklikler

a) Kullanımda bulunan sözcüğün veya deyimden yeni ilave bir anlamla veya özellikle ilişkilendirilmesi;

Örnek: Ukraynalı → Nazi

“Kardeş Millet” → İkiyüzlü, Sinsi

Bu örneklerde kelimedeki herhangi bir görünür değişiklik yapılmaksızın daha önce mevcut olmayan ama propaganda etkisiyle başat duruma gelen yan anlam eklenmektedir. Örneğin, düşmanın imajını belirginleştirmek için çatışmanın her iki tarafı, tarihsel hafızalarının en taze travma sebebi ve mutlak kötülük imgesi olan “faşizm” kavramına göndermeleri yoğun olarak kullanmışlardır. Bu bağlamda, dış saldırı karşısında Ukrayna'da vatanseverlik ruhunun yükselmesi, Rusya medyasında kategorik olarak Nazi ideolojisinin hakimiyeti olarak tanıtıldığı için, daha önce “kardeş ve dost” çağrışımını uyandıran “Ukraynalı” kelimesi, kısa bir sürede “zalim düşman, yaşamımızı tehdit eden biri” olarak algılanmaya başlamıştır.

¹² Kullanım örneklerine buradan ulaşılabilir: https://pikabu.ru/story/vse_bogi_rodilis_na_ukraine_a_ukraintsyi_yeto_chistyie_ariytsyi_2582356, <http://kolokolrussia.ru/na-zlobu-dnya/fentezi-krovavogo-pastora-svidome-ukr-kak-nove-orki>.

Buna benzer bir şekilde, Rus devlet erkanının sıkça kullandığı ve ilk bakışta olumlu çağrışımlarla yüklü “kardeş millet” ifadesi, olayların gelişmesiyle birlikte alay olarak karşılanmaya başlamış ve “sırtını vuran hain”, “Kabil” gibi anlamlarla yüklenmiştir.

b) Kullanımda bulunan bir sözcüğün tamamıyla başka bir kavramla veya nesneyle ilişkilendirilmesi;

Örnekler: “Kolorad” (Patates böceği) → Ruslar

“Vatnik” (Vatkalı ceket) → Ruslar

“Svinya” (Domuz) → Ukraynalılar

“Ukrop” (Dereotu) → Ukraynalılar

Genellikle, insansızlaştırıcı bir etki yaratmak üzere Ruslar ve Ukraynalılar karşılıklı olarak birbirleri hakkında yorum yaparken, çoğunlukla insan kelimesi veya insana özgü sıfatları kullanmaksızın, lüzumsuz veya zararlı bitki, böcek, hayvan veya mitolojik yaratıklara ilişkin ifadeler kullanılırlar. Bu durumda, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkilerde yapılan değişiklikler, dilin mevcut olan semantik bağlantılarını değiştirerek gerçeği farklı bir şekilde değerlendirmemize neden olmaktadır. Bu bağlamda, normalde “dereotu” anlamına gelen “ukrop” kelimesinin anlam dönüşümleri ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Başlangıçta Rus tarafı, sözcüğün fonetik benzeşiminden yola çıkarak, onu Ukraynalılara atıf yapan aşağılayıcı lakap olarak kullanmaya başlamıştır. Ancak, Ukrayna’da çok sevilen ve yaygın şekilde kullanılan söz konusu baharatın adı hakaret olarak algılanmaktansa, Ukraynalılar tarafından memnuniyetle benimsenmiştir. Çok geçmeden dereotu bitkisi, Rus işgaline karşı direnişin sembolü haline gelmiş, askeri birimlerin armalarında resmedilmeye başlamış ve hatta “UKROP” kısaltmasıyla kendi tanıtımını yapan yeni “Ukrayna Vatanseverler Birliği” partisi kurulmuştur.¹³

3. Semantik Şiddetin Üçüncü Türü: Gösterilende Yapılan Değişiklikler

- Anlamların bir kısmını gizlemesi;
- Anlamın kapsamını darlaştırması/genellemesi;
- Anlam muğlaklaştırması.

Araştırma esnasında belirlediğimiz bu tür semantik şiddet, tespit edilmesi en zor süreçlere işaret etmektedir. Anlama ve anlamlandırma edimi gelişmiş toplumsal yaşam pratiklerinin ürünü ve parçası olduğu

¹³ İlgili kuruluşun websitesi: <https://ukrop.party/>

halde, anlamın kendisi bireysel bir bilincin fenomeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilinç içeriği olarak anlam, doğrudan ve nesnel bir şekilde ulaşılamaz olduğu için, anlam düzleminde meydana gelen değişiklikler ancak dolaylı yöntemler ve bağlamsal analizler çerçevesinde, söylemi önceleyen ve takip eden karar, davranış ve tutumların incelemesiyle tespit edilebilir.

Ancak, sözcük anlamlarının değiştirilmesinin en kolay ve yaygın yönteminin, yeniden tanımlama olduğu açıktır. Klasik Aristotelesçi yöntemine göre, tanımlama, şeylerin bir dizi benzerliklerinin ve farklılıklarının tespit edilmesi ve buna dayanarak nesnenin ilgili sınıfa dâhil edilmesi yoluyla yapılmaktadır. Başka bir deyişle, sözcüklerin anlamı, sistemin içinde yer alan diğer dilsel sembollere göre belirlenmektedir. Bu durumda, anlamlandırmak, bağlantı kurmak ve ilişkilendirmektir. Bundan dolayı, dile dâhil edilmiş olan her şey dolaylıdır; her şey belirli bir hiyerarşi içinde yer alır. Bu süreçte adı belirlenmiş nesne, sadece dil sistemine değil, bilgi sistemine de dahil edilmiş olmaktadır. Bir nesnenin adının değiştirilmesi veya bir sözcüğün başka bir referans nesnesiyle ilişkilendirilmesi, zorunlu olarak kurulan bağlantıları da etkiler. Neticede, söz konusu bağlantılarda yapılan tahribat, anlama, düşünme, akıl yürütme ve argüman geliştirme süreçlerini zorlaştırmaktadır. Kavram tanımına yapılabilen müdahaleleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- a) Yeni karşıtlara göre tanımlamak;
- b) Yeni sınıfa (türe) bağlamak;
- c) Kavramın tanımlanmasını gereksiz/imkansız kılmak,
- d) Tanımlamak (açıklamak) yerine, yeniden adlandırmak (işaretlemek).

Yeniden adlandırma durumlarını incelediğimizde, bunlar için teknik zemin sağlayan ve bunları yaygın, alışıldık ve sıradan yapan bir dilsel mekanizma olan mecaza (metafor) değinmemiz gerekmektedir. Temelde analogi ilkesine dayanan mecazlar, bir şeyin başka bir şey olarak anlaşılmasını sağlarken, mantık açısından özdeşleştirme, gramer açısından da yeniden adlandırma işlevlerini gerçekleştirmektedir. Mecazın, yaşamımıza nüfuzu olağanüstüdür: gündelik dilde ve edebiyatta olduğu kadar, bilimde, felsefede ve siyasette yoğun olarak kullanılır. Düşünmenin kısa yolu olarak nitelendirdiğimiz mecazlar, kompleks durumların anlaşılmasını ve soyut kavramların oluşturulmasını sağlar. Ancak, dilin bize olanak olarak sunduğu bu etkileyici ifade tarzı kötüye de kullanılmaktadır, çünkü dillik teknik boyutu açısından bir insanın sevdiği

birisine “balım, peteğim, çiçeğim” demesi ile sevmediği birisine “it, çakal veya bit” demesi arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü metaforlar, gerçeklik algımızı dönüştürür ve biz, böylelikle, cansız nesnelere insanileştirir, insanları nesneleştirir ve insansızlaştırırız.

Mecazların, Körfez Savaşı retoriğindeki rolünü inceleyen önde gelen çağdaş dilbilimcilerden J. Lackoff “Mecaz ve Savaş” isimli makalesine “Mecaz öldürür”¹⁴ diye bir uyarıcı cümlesiyle başlar. Lackoff, metaforik düşünce mekanizmalarının özellikle dış politika müzakerelerinde kaçınılmaz olarak kullanılmasından ve bombalarla desteklenen metaforların insanların ölümüne neden olmasından dolayı, bu tür mekanizmaları daha bilinçli, daha sorumlu ve seçici biçimde kullanmak gerektiğini söylemektedir. Metaforlar gerçekleri çarpıtarak gizlediği için, onların birtakım tanımlarla birlikte kullanılması zararlıdır.¹⁵ Metaforik olanı, olmayandan ayırt etmek önemlidir; çünkü ağrı, parçalanma, ölüm, açlık vb. durumlar ve sevdiklerinin ve yakınlarının ölümü ve yaralanması mecazî değil, gerçektir.¹⁶ Dolayısıyla, yanıltıcı ve çarpıtıcı nitelik söylemin kaynağı olan kişi veya kurumların kötü niyetlerinden kaynaklanabildiği gibi, dilin bizatihî işleyiş prensiplerinden de kaynaklanabilir. Dilin zararlı olduğu söylenemez, ancak onun kusursuz ve tamamıyla güvenilir olmadığını unutmamalıyız.

Semantik Şiddet Kavramının Değerlendirilmesi

Dile ve dilsel öğelere yönelik müdahale türü olarak belirlediğimiz “semantik şiddet” teriminin, literatürde yaygın ve herkesçe kabul edilir olmamasına rağmen felsefe, sosyoloji ve siyaset bilimi alanında yapılan araştırmalarda bunun kullanım örneklerine ve yakın ifadelerine rastlamak mümkündür. Örneğin, Polonyalı sosyolog Jadwiga Staniszkis, “semantik şiddet” kavramını, sözcüklerin tarihsel süreç içerisindeki durumları bağlamında ele almaktadır. Ona göre, kelimeler ve kavramlar itibarsızlaşır, lekelenir, içine dâhil oldukları süreçlerin kaderini paylaşabilirler. Staniszkis, *emek, onur, kolektif, işbirliği, ortak iyi, demokrasi* gibi hümanist söylem sözlüğünü oluşturan kavramların,

¹⁴ George Lakoff, “Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf”, Peace Research, 23 (1991): p. 25.

¹⁵ Halverson, Christine M. *Lifting the Dark Threat: The Impact of Metaphor in the War Against Terror*, Journal of Undergraduate Research VI (2003), p. 5.

¹⁶ George Lakoff, “Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf”, p. 32.

komünist partisi propagandasında yer aldığı ve kötüye kullanıldığı için artık güvensizlik, ironi ve hatta alayla karşılandığını ortaya koyar.¹⁷ Özünde, hala toplumsal talebi ve ihtiyacı olan değerli bir şeye işaret eden söz konusu kavramlar, mücadeleyi yönlendiren bir konsept olmaksızın, artık toplumsal söylemden dışlanmış, yanıltıcı ve lanetli kavramlar olarak algılanır.

Staniszkis ayrıca, işçi hareketlerinin, ihtiyaçlarını ve hedeflerini net bir şekilde ifade eden kavramların eksikliğini hissettiklerini ve siyaset bilimcilerin dayattıkları kavramsal çerçeveyi kullanarak, çoğu zaman mücadeleden saptıklarını söylemektedir. Bu durum, dilin yıkıcı gücüne işaret etmekle birlikte, dilin yapıcı gücünün kullanımı meselesini de gündeme getirmektedir: Dilde ifadesi var olmayan bir hedefin, sosyal gerçeklikte gerçekleşmesi güçtür. Başka bir ifadeyle, sosyal gerçekliğin inşası, ancak dilin geliştirilmesiyle ve düzenlenmesiyle birlikte gerçekleşir.

Slavoj Žižek, “Şiddet” adlı çalışmada, araştırmamızın merkezinde bulunan probleme vurgu yaparak, dilin şiddete maruz kaldığını ve bu durumda bazı işlevsel özelliklerini kaybettiğini şöyle ifade etmektedir: “İçsel sembolik iletişim mantığını çarpıtan bazı patolojik şartların etkisiyle dil şiddete bulaşmış olur”.¹⁸ Ne var ki Žižek, dilin çarpıtılma durumlarını incelemekten ziyade, dil aracılığıyla yayılan ve dilin doğasından kaynaklanan *sembolik şiddet* üzerinde odaklanmaktadır. Ona göre, sembolik şiddet “bizim alışlagelmiş ifade biçimlerinde toplumsal tahakküm ilişkilerinin yeniden üretimidir.”¹⁹ Bu yaklaşımın, aslında Bourdieu’nün *sembolik güç* kuramına yakın olduğu görülür. Bourdieu, sembolik şiddeti, toplumsal tahakkümün meşrulaştırılmasına ve yeniden üretimine hizmet eden, anlamları ve değerleri empoze etmenin çeşitli dolaylı yöntemlerin toplamı olarak tanımlamaktadır.²⁰ Bourdieu’ye göre, sembolik şiddet, ailede ve eğitim kurumlarında gerçekleşen eğitim pratiklerinde yer almaktadır. Ona göre, sembolik şiddet bir nevi

¹⁷ Jadwiga Staniszkis, *A Few Comments on Communism, Solidarity, Post-communism and Forgetting*, http://otworzksiazke.pl/images/ksiazki/solidarnosc_i_upadek/solidarnosc_i_upadek.pdf

¹⁸ Slavoj Žižek, *Violence*, Profil Books, London, 2009, p. 52.

¹⁹ Slavoj Žižek, *Violence*, s. 1.

²⁰ Bourdieu, Pierre. *Language and Symbolic Power*, Edited and Introduced by John B. Thompson, Translated by Gino Raymond and Matthew Adamson, Polity Press, 1991, p. 170.

“görülmez güçtür”, toplumsal tahakkümün meşru ve doğal görünümünü sağlayan temel faktördür.²¹

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi, sembolik şiddet kavramı, daha sistemli ve kapsamlı tahakküm kurma araçlarına işaret ettiği halde, semantik şiddet kavramıyla belirlemeye çalıştığımız olgu ise, bu süreçte kullanılacak tekniklerinden sadece birisini temsil etmektedir. Bununla birlikte, her iki kavram, genel olarak dil aracılığıyla insanların tutumlarını etkileme formlarını açıklamaya çalıştıkları için, kısmen kesişmektedir.

Žižek, ayrıca Heidegger ile Derrida’yı takip ederek dilin içsel ontolojik şiddetine de vurgu yapar. Ona göre, dil düşünme ve iletişim kurma yeteneğimizi şekillendirdiği için şiddet olarak düşünülebilir: “*Dil işaret ettiği nesneyi tek bir özelliğe indirgeyerek basitleştirmektedir. Dil, nesnenin organik bütünlüğünü bozarak parçalarına ve özelliklerine bağımsız özler gibi davranır. Dil, nesnelere, onlara tamamiyle dışsal olan anlam alanına yerleştirir.*”²² Bu anlamda, Herakleitos’un anlayışında Evrene düzen empoze ettiren *Logosun* ontolojik şiddeti, Žižek için, sosyalleşmenin alt yapısını ve biçimini belirleyen konuşmada da varlığını sürdürür.

Bu bağlamda, özellikle adlandırma işleminde ontolojik bir şiddetin bulunduğu söylenebilir. Çünkü insan, eşyaya isim vererek onun varlığını dünyaya duyurmaktadır. Diğer yandan, bir nesne veya olgudan ad alarak onu söylemin dışında bırakmak; o şeyin varlığını zedelemektedir. Aynı şekilde, insanları özel isimlerinden mahrum bırakarak onları anlam düzleminde yok ediyoruz.²³ Toplama kamplarındaki ve ceza evlerindeki tutuklulara isim yerine bir sayı konması, bu tür bir şiddetin örneğidir.²⁴ Dolayısıyla, isim ve isimlendirme, her bireyin kimliğinin oluşturulmasında olağanüstü bir rol oynadığı için, isimler/kimlikler ile ilgili herhangi bir oynama büyük bir dikkatle yapılmalıdır. Bu anlamda, lakap takma, hakaret ve iftira uygulanan semantik şiddetin yaygın örneklerini oluşturmaktadır.

Semantik şiddet adıyla kavramlaştırmaya çalıştığımız olgunun incelenmesi iki farklı felsefi perspektifte gerçekleştirilebilir. Bir yandan bu

²¹ Bourdieu, Pierre. *Language and Symbolic Power*, p. 23.

²² Slavoj Žižek, *Violence*, p. 52.

²³ Jacques Derrida, *Of Grammatology*, Baltimore, John Hopkins University Press, 1997, p. 112.

²⁴ Hans Sherrer, *Is Not an Option*, the Justice Institute Pub, Seattle, 2008, p. 36-37.

olgu; dilin doğasını, işleyişini ve gelişimini izlemek ve araştırmak için elverişli olduğu için, sebeplerinden ve sonuçlarından bağımsız olarak sırf dilsel bir olay olarak ele alınabilir. Diğer yandan semantik şiddet, iktidarın kararları doğrultusunda toplumsal süreçleri yönlendirmek üzere kullanıldığından, bu olgu dil-toplum-siyaset ilişkisi bağlamında da incelenebilir.

Dil felsefesi açısından yaklaştığımızda, semantik şiddet bazı yapısal ve post-yapısalcı görüşlerin değerlendirmesi için ışık tutucu olabilir. İlk önce, semantik şiddet uygulamasında dilsel göstergelerin unsurlarında (ister gösterende, ister gösterilende olsun) çeşitli değişikliklerin yapılabilme durumu, göstergenin işleyişi esnasında gösteren ve gösterilen dizilerinin ayrılamaz olduğuna ve böylece durağan gösterge birliğine inanan klasik yapısalcılığın savından²⁵ çok anlamın kayganlığı ve dizilerin uyumsuzluğunu vurgulayan post-yapısalcı görüşünü desteklediği söylenebilir. Bununla birlikte, semantik şiddet sonucu yapılan değişikliklerin spontane veya keyfi olmadığını görmekteyiz: Yeni bir anlamla veya ekstra bir anlamla yüklenmiş dilsel ifadenin anlaşılabilirliği ve kullanıcılar tarafından kolayca kabul edilmesi için belirli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bir sistem olarak dil kendi bütünlüğünün ve tutarlığının korunmasına eğilimli olduğu için, yeni dilsel oluşumlarla uzlaşımını sağlayacak unsurlara ihtiyacı vardır. İncelememizin gösterdiği gibi, yenilikler, dilde önceden mevcut olan kalıcı ilişkiler, yaşamsal tecrübe, inançlar, beklenti vs. gibi dayanaklarla desteklenmelidir. Başka bir deyişle, yeni dilsel oluşumlar, bir dizi bağlamlardan örülen ağ desteğiyle dil içinde tutulmaktadır. Bununla birlikte, birkaç ilişki desteğiyle dil sistemine kazandırılmış yenilik, kaçınılmaz olarak yapıdaki bütün diğer öğeleri ve ilişkileri etkilemektedir.

Tespit ettiğimiz dilsel süreçler, Derrida'nın dilde anlamın sınırsızlığına dair görüşleri çerçevesinde açıklanabilir. Derrida'ya göre, sistemin herhangi bir unsurundaki değişme bütün bağlantıları yeniden düzenlediği için, her öge yeniden ve durmadan değişmektedir. Aynı şekilde, dilsel öğedeki herhangi bir değişimle birlikte bütün sistemin

²⁵ Madan Sarup, Post-yapısalcılık ve Postmodernizm, Çev: Abdülbaki Güçlü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2004, s. 11-12

yeniden kurulumu söz konusudur. Böylece, dildeki anlamın sürekli bir değişime sürüklendiği anlaşılmaktadır.

Dikkate değer ki Derrida sabit bir anlamın imkânsızlığı durumunu tehlikeli veya sakıncalı olarak değerlendirmektense, zamana karşı direnen ve hep aynı kalan bir mevcudiyet iddiasını zedeleyebilecek bir silah olarak kullanır ve geliştirdiği yapısöküm tekniğini buna dayandırır. Söz konusu tekniğin son aşamasında ortaya çıkan yeniden kurma işlemi, kendini bir hakikat iddiası olarak dayatmak yerine, sonsuz anlamlar zinciri içinde izini sürdürür. Derrida, böylece, dilde meydana gelen göstergeler oyununa dayanan yapısöküm tekniğinin, dayatmacılık ve şiddet içermeyen bir düşünme mantığı geliştirilmesine katkıda bulunabileceğini umut etmektedir.²⁶ Ne var ki dilin aynı özellikleri - esneklik, anlamları çeşitlendirebilme ve dönüştürülebilme yetisi - fiziki şiddeti tetikleyen semantik şiddetin uygulanmasına da olanak sağlamaktadır.

Yukarıdaki araştırmanın gösterdiği gibi, semantik şiddet durumlarında anlamın yeniden belirlenmesini sağlayan bağlamların çoğu dili aşan düzlemlerde (tecrübe, yaşamsal pratikler, pragmatik beklentiler vs.) yatmaktadır. Bu durum, klasik yapısalcılığın “dil kapalı ve kendine yeterli bir sistem” olduğuna dair görüşün yanlışlığını bir kez daha göstermekle birlikte, toplumsal süreçlerle dilsel süreçlerin örtüşme ve etkileşim meselesinin önemini gündeme getirmektedir. Bu açıdan, semantik şiddet kavramının işaret ettiği durumların özellikle Foucault’un fikirlerine dayanarak geliştirilen söylemsel analiz çerçevesinde açıklanabilir olduğu görülmektedir.

Semantik şiddet olgusunu söylem kuramı çerçevesinde ele almak, bu olgunun daha geniş bir bağlam içerisinde incelenmesine olanak sağlar. Çünkü söylemsel analiz dili yalnız bütünsel bir sistem olarak değil, ayrıca bir süreç olarak görmektedir. Buna göre, dilsel ifadelerin araştırılması, dile getirilmiş olan ifadelerin incelemesiyle sınırlı kalmadan ifadelerin oluşma/yaratılma aşamalarını ve koşullarını dikkate alarak yapılmalıdır.²⁷ Ayrıca bu görüş, dilin toplumsal yaşamın diğer

²⁶ Derrida, J., *Writing and Difference*, 365.

²⁷ Jaffer Sheyholislami, *Critical Discourse Analysis*, s. 13, <https://pdfs.semanticscholar.org/4557/20bc051afaac82b591f8faac65b62f35c59d.pdf>

(dilsel olmayan) bileşenleri tarafından koşullandırılmış bir süreç olduğunu vurgular. Yaptığımız inceleme söz konusu tezi destekleyerek, dilde meydana gelen bazı değişikliklerin belirli toplumsal süreçlerin yansımaları olduğunu ve üstelik geri tepme etkisiyle bu süreçleri daha da yoğunlaştırdığını göstermektedir.

Söylemsel analiz ayrıca dilin toplumsal yaşamın temel unsuru olduğu varsayımına dayanmaktadır. Başka bir ifade ile dil, toplumsal yaşamın içsel boyutudur, dışsal ve bağımsız bir olgu değildir. Buna göre, dil kullanımı bireysel bir etkinlik olmaksızın, toplumsal bir eylemdir. Bütün dilsel olgular aynı zamanda sosyal olgulardır; çünkü dilin her tür kullanımı, sosyal anlaşmalar çerçevesinde gerçekleşir ve sosyal açıdan önemli neticelere yol açar. Bu durumda, semantik şiddet durumunda sözcüklere yapılan müdahale veya yeni sözcüklerin geliştirilmesi, yalnız sözcüklere yönelik eylem veya kelime oyunu olmaksızın, ötekileri önemsizleştirmeye yönelik olan ve sözcükler vasıtasıyla gerçekleştirilen sosyal eylem olarak değerlendirilebilir.

176

Sonuç

Dil durağan ve sabit bir şey değildir. Toplumla birlikte zaman içinde gelişen dil, sözcük hazinesini arttırdığı gibi, sözcük anlamlarını da devamlı pekiştiren ve netleştiren bir sistemdir. Ancak dilin söz konusu esnekliği, bazen zorlu ve yönlü dönüştürmelerin yapılmasına izin vermektedir. Savaş zamanında toplumsal söylemde meydana gelen değişiklikler üzerine yaptığımız analiz sonucunda, semantik şiddet terimiyle kavramlaştırdığımız olgunun mekanizması, türleri ve şartları belirlenmiştir. Çalışmamızın gösterdiği gibi, dilsel göstergeler olan sözcükte, gösteren ve gösterilen düzeyinde veya aralarındaki ilişkide yapılan değişiklikler dilin mevcut olan semantik bağlantılarını değiştirerek, gerçeğin farklı (istenilen) bir şekilde görülmesini sağlamaktadır.

Dil, genellikle şiddetin önüne geçebilen uzlaşma aracı olarak görülür.²⁸ Ama şiddete maruz kalan, şiddete bulaşmış olan dil, uzlaşım kabiliyetini kaybetmektedir. Semantik düzeyde yapılan müdahaleler, geleneksel dilsel yapıları zedelemektedirler. Kavramların içeriklerinin değişmesi ve anlamların kayması, dilin en temel olan anlamlandırma ve

²⁸ Jean-Marie Muller, *Non-Violence in Education*, UNESCO&IRNC, France, 2002, p. 13.

iletişim sağlama fonksiyonlarını zorlaştırmaktadır. Dilin en önemli sosyalleşme aracı olduğu dikkate alındığında, çarpıtılmış dilin genel olarak toplumsal yaşamı da kötü etkilediğini görmekteyiz. Hannah Arendt, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Kitle insanının temel özelliği zulüm ve gerilik değil, onun izolasyonu ve normal sosyal ilişkilerin yokluğu. Totaliter hareketler atomize, yalıtılmış bireylerin kitle örgütleridir. Bunun sebeplerinden birisi de, sosyalleşme aracı olarak dilin yozlaşmışlığında görülebilir.”²⁹ Düşünce ve isteklerin ifade edilmezliği, eleştirel düşünmenin yokluğu, söylenen söze ve muhataplara karşı güvensizlik, toplum içi gerginliği daha da arttırır. Bu durumda, aynı dili konuşan, ama farklı ideolojik perspektiften bakan kişiler arasında bir diyalogun gerçekleşmesi ve herhangi bir anlaşmanın sağlanması imkânsızdır. Dilin yozlaştığı ve etkisiz kaldığı yerde, fiziki şiddetin dışında başka bir problem çözme yolu kalmaz.

Diğer yandan, propaganda belirli bir iktidarın amaçlarına ne kadar hizmet ediyorsa, genel olarak ulusun çıkarlarına da o kadar zarar vermektedir. Çarpıtılmış söyleme maruz kalan toplumların çok zor toparlandığını ve uzun vadede ağır bedel ödediğini görmekteyiz.³⁰ Nazilerin yürüttüğü propagandanın başarısı tartışılmaz, ancak yeni nesil Almanlar için o propagandanın yol açtığı olaylar utanç kaynağıdır; ulus için önemli bir dersin çıkarılması ve kefaretin ödenmesi gerektiği bir durumdur.³¹

Tarihin bize öğrettiği gibi, savaş, son düşmanın ölümü ile bitmez; ancak insanın kalbindeki acının ve kinin dinginleşmesiyle biter. Bu nedenle, sözle başlayan savaş, sadece sözün durdurabileceği kanaatindeyiz. Ve bu söz doğru ve yapıcı olmalıdır. Kalıcı bir barış inşa etmek istiyorsak, çarpıtılmış toplumsal retoriğe karşı bireysel duyarlılık ve bilinçlilik derecesinin artırılması önem kazanmaktadır. Savaş propagandası esnasında dille tetiklenen fiziki şiddetin ülkelerin sınırlarını tehdit ettiği gibi, dile karşı uygulanan şiddet insani yaşamımız

²⁹ Hannah Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları 3; Totalitarizm*, Çev. İsmail Serin: Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 419.

³⁰ Marquis, A. G., *Words as Weapons: Propaganda in Britain and Germany during the First World War*, *Journal of Contemporary History*, Vol. 13, No. 3. (Jul., 1978), p. 494-495. Hannah Arendt, şiddet uygulamasının hem yenen, hem de yenilen taraf için yıkıcı olduğunu vurgulamaktadır. Bkz.: Hannah Arendt, *Şiddet Üzerine*, Çev. Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s. 61.

³¹ Alice Goldfarb Marquis, *Words as Weapons: Propaganda in Britain and Germany during the First World War*, *Journal of Contemporary History*, Vol. 13, No. 3. (Jul., 1978), s. 46.

için belirleyici olan iletişim, bilgi ve sağduyunun temelini sarsmaktadır. Söylemi yayan medyanın hem teknik olanaklarının, hem de iktidara olan bağımlılığının gittikçe arttığı ortamda, sansür uygulamalarına düşmeden, İletişim (Medya) Etiği esaslarının belirlenmesine, sözle ve sözde yapılan çarpıtmalara karşı koruma mekanizmaların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, dile yönelik tahribatı “sembolik şiddet” adı altında kavramlaştırma teşebbüsümüzün, literatürdeki mevcut boşluğu doldurarak söz konusu olguya araştırmacıların dikkatleri çekmeye yardımcı olacağını umuyoruz. Çalışmamızı, dilin en büyük ustalarından olup, dilin barındırdığı tehlikeler konusunda bizlere önemli uyarıları bırakan George Orwell’in sözleriyle tamamlamak yerinde olur: “Bir dilin gerilemesinin politik ve ekonomik sebeplerinin olması gerektiği açıktır... Ne var ki bir sonuç, baştaki sebebi pekiştiren ve aynı sonucun daha yoğununu ortaya çıkaran bir sebebe dönüşebilir ve bu döngü sonsuza kadar tekrarlanabilir.”³²

³² George Orwell, *Politics and English Language*, ‘The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell’, ed. Sonia Orwell & Ian Angus, vol. 4, pp. 127-140, New York, 1968, s. 127.

KAYNAKÇA

- Arendt, H., *Totalitarizmin Kaynakları 3, Totalitarizm*, Çev. İsmail Serin, Metis Yayınları, İstanbul 2004.
- Arendt, H., *Şiddet Üzerine*, Çev: Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.
- Audergon, A., *The War Hotel: Psychological Dynamics in Violent Conflict*, Whurr Publishers, London, 2005.
- Baudrillard, J., *The Gulf War Did Not Take Place*, Trans. by Paul Patton, Indiana University Press, Bloomington & Indiana, 1995.
- Barthes, R., *Göstergebilimsel Serüven*, Çev. M.Rifat-S.Rifat, YKY, İstanbul, 2009.
- Black, J., *Semantics and Ethics of Propaganda*, Journal of Mass Media Ethics, 16(2&3), 121–137.
- Bourdieu, P., *Language and Symbolic Power*, Edited and Introduced by John B. Thompson, Translated by Gino Raymond and Matthew Adamson, Polity Press, 1991.
- Derrida, J., *Of Grammatology*, Baltimore: John Hopkins University Press, 1997.
- Derrida, J., *Marjins of Philosophy*, trans. by Alan Bass, The University of Chicago Press, Chicago, 1962.
- Derrida, J., *Writing and Difference*, Translated by Alan Bass, Routledge, London and New York, 2001.
- Foucault, M., *Bilginin Arkeolojisi*, Çev. Veli Urhan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011.
- Foucault, M., *The Order of Things, An Archaeology of the Human Sciences*, Routledge, London&NY, 1989.
- Halverson, C., M. *Lifting the Dark Threat: The Impact of Metaphor in the War Against Terror*, UW-L Journal of Undergraduate Research VI (2003), <https://www.uwlax.edu/urc/jur-online/PDF/2003/halverson.pdf>
- Hoskins, A. & O'Loughlin, B., *War and Media, The Emergence of Diffused War*, Polity Press, Cambridge, 2014
- Keen, S., *Face of the Enemy: Reflections of the Hostile Imagination*, HarperSanFrancisco Pub., NY, 1988.

“SAVAŞ PROPAGANDASINDA UYGULANAN SEMANTİK ŞİDDET ÜZERİNE”
Svitlana NESTEROVA

Lakoff, G., *Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf*, *Peace Research* 23 (1991): 25-32,
http://lists.village.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Textsl

Lasswell, H. D., *The Theory of Political Propaganda*, *The American Political Science Review*, Vol. 21, No. 3 (Aug., 1927), pp. 627-631.
Published by: American Political Science Association Stable URL:
<http://www.jstor.org/stable/1945515>

Marquis, A. G., *Words as Weapons: Propaganda in Britain and Germany during the First World War*, *Journal of Contemporary History*, Vol. 13, No. 3. (Jul., 1978), pp. 467-498.

Muller, J. M., *Non-Violence in Education*, UNESCO&IRNC, France, 2002,
<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001272/127218eo.pdf>

Myles, J. F., *Bourdieu, Language and the Media*, Palgrave Macmillan, New York, 2010.

Orwell, G., *Politics and English Language*, ‘The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell’, ed. Sonia Orwell & Ian Angus, vol. 4, pp. 127-140, New York, 1968.

Madan Sarup, *Post-yapısalcılık ve Postmodernizm*, Çev: Abdülbaki Güçlü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2004

Saussure, F., *Course in General Linguistics*, Translated by Wade Baskin, m S9(6), McGraw-Hill Book Company, New York, 1966.

Sherrer, H., *Dehumanization Is Not an Option*, The Justice Institute Pub, Seattle, 2008.

Sheyholislami, J., *Critical Discourse Analysis*,
<https://pdfs.semanticscholar.org/4557/20bc051afaac82b591f8faac65b62f35c59d.pdf>

Staniszki, J., *A Few Comments on Communism, Solidarity, Post-communism and Forgetting*,
http://otworzksiazke.pl/images/ksiazki/solidarnosc_i_upadek/solidarnosc_i_upadek.pdf

Zizek, S., *Violence*, Profil Books LTD, London, 2009.